

ISSN 2224-5294

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ГУМАНИТАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ
И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

1 (299)

ҚАҢТАР – АҚПАН 2015 ж.
ЯНВАРЬ – ФЕВРАЛЬ 2015 г.
JANUARY – FEBRUARY 2015

1962 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1962 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

Пралиев С. Ж.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Баймұратов У.Б.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Есім Г.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қирабаев С.С.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қошанов А.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нәрибаев К.Н.** (бас редактордың орынбасары); филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сабикенов С.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сулейменов М.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сатубалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбжанов Х.М.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбусейтова М.Х.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Байтанаев Б.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жақып Б.А.**; фил. ғ. докторы, проф., чл.-корр. НАН РК **Қалижанов У.К.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қамзабекұлы Д.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қожамжарова Д.П.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қойгелдиев М.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Құрманбайұлы Ш.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таймағанбетов Ж.К.**; социол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Шәукенова З.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА құрметті мүшесі **Дербісәлі А.**

Р е д а к ц и я к ең с е с і:

Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Белостечник Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Велиханлы Н.** (Азербайджан); Тәжікстан ҰҒА академигі **Назаров Т.Н.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рошка А.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Руснак Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Муратов Ш.** (Әзірбайжан); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Сафарова З.** (Әзірбайжан); э. ғ. д., проф. **Василенко В.Н.** (Украина); заң ғ. докт., проф. **Устименко В.А.** (Украина)

Главный редактор

академик НАН РК
С. Ж. Пралиев

Редакционная коллегия:

докт. экон. н., проф., академик НАН РК **У.Б. Баймуратов**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; докт. филос. н., проф., академик НАН РК **Г.Е. Есим**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **С.С. Кирабаев**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **А.К. Кошанов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **К.Н. Нармбаев** (заместитель главного редактора); докт. филос. н., проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **С.Н. Сабикенов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **М.К. Сулейменов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Х.М. Абжанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.Х. Абусейтова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Байтанаев**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Жакып**; докт. фиол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **У.К. Калижанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д. Камзабекулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д.П. Кожамжарова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.К. Койгельдиев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ш. Курманбайулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.К. Таймаганбетов**; докт. социол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **З.К. Шаукенова**; д. фил. н., проф., Почетный член НАН РК **А. Дербисали**

Редакционный совет

академик НАН Республики Молдова **Г. Белостечник** (Молдова); академик НАН Азербайджанской Республики **Н. Велиханлы** (Азербайджан); академик НАН Республики Таджикистан **Т.Н. Назаров** (Таджикистан); академик НАН Республики Молдова **А. Рошка** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **Г. Руснак** (Молдова); чл.-корр. НАН Азербайджанской Республики **Ш. Мурадов** (Азербайджан), член-корр. НАН Азербайджанской Республики **З.Сафарова** (Азербайджан); д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина); д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук. ISSN 2224-5294

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18,
www:nauka-nanrk.kz / social-human.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2015 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

S.Zh. Praliyev,
academician of NAS RK

Editorial board:

U.B. Baymuratov, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.M. Baipakov**, dr. hist. sc., prof., academician of NAS RK; **G.Ye. Esim**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Kirabayev**, dr. phil. sc., prof., academician of NAS RK; **A.K. Koshanov**, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.N. Naribayev**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK (deputy editor-in-chief); **A.N. Nysanbayev**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.N. Sabikenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **M.K. Suleimenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Satubaldin**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK; **Kh.M. Abzhanov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.Kh. Abusseitov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Baitanayev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Zhakyp**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **U.K. Kalizhanov**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D. Kamzabekuly**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D.P. Kozhamzharova**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.K. Koigeldiev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Sh. Kurmanbaiuly**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.K. Taymaganbetov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Z.K. Shaukenova**, dr. soc. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A. Derbisali**, dr. phil. sc., prof., honorary member of NAS RK

Editorial staff:

G. Belostechnik, NAS Moldova academician (Moldova); **N. Velichanly**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **T.N. Nazarov**, NAS Tajikistan academician (Tajikistan); **A. Roshka**, NAS Moldova academician (Moldova); **G. Rusnak**, NAS Moldova academician (Moldova); **Sh. Muradov**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **Z. Safarova**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **V.N. Vasilenko**, dr. econ. sc., prof. (Ukraine); **V.A. Ustimenko**, dr. jurid. sc., prof. (Ukraine)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Social and Humanities.
ISSN 2224-5294

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N **10894-Ж**, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz) / social-human.kz

---

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2015

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 1, Number 299 (2015), 186 – 191

POLITICAL MODERNIZATION OF JAPAN (1797–1912)

A. Zh. Batenova

MES RK CS R. B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Almaty, Kazakhstan

Key words: Meiji restoration, Westernization, modernization, shogun.

Abstract. This article gives the opening of Japan, westernization and process of modernization in the Meiji period. Period from 1797 through 1900 was known as a crucial moment in the destiny of the Japanese. The article examines the history and the Japanese modernization. This article draws attention to the problematic aspect of the research issues in historical events in the world of oriental science.

УДК 323(520)

САЯСИ ЖАҢАРУ САЯСАТЫ ЖҮРГІЗІЛГЕН ЖАПОНИЯ (1797–1900 жж.)

А. Ж. Бәтенова

Институт востоковедения им. Р. Б. Сулейменова КН МОН РК, Алматы, Казахстан

Тірек сөздер: Мейдзи реставрация, вестернизация, модернизация, сегун.

Аннотация. Мақалада Жапонияда жүргізілген жаңарту туралы айтылады. Жапонияның «жабық есік» саясатынан кейін мемлекеттің ашылуы туралы баяндалған. Сонымен бірге, Жапонияға жаңарту жүргізілсе де, өзіндік жапондық рухы, жаңартуға дейінгі Жапонияның қаншалықты сақталуы әрі тарихқа көзқарасының қандай дәрежеде тұрғанын талқылаған. Жаңартуға дейінгі уақыт, жаңарту кезіндегі жағдай, жаңартудан кейінгі Жапонияны сипаттайды.

XIX ғасырдың ортасында Жапония феодалдық құрылымның ыдырауының салдарынан елдің дамуына кедергі болып отырған құлдырау жағдайында болды. XIX ғасырдың бірінші жартысында ең алғашқы капиталистік мануфактура пайда болды. Алайда, феодалдық қатынастардың қалдықтары мен ішкі нарықтың тарлығы жаңадан қалыптасып келе жатқан өндірістің дамуына кедергі жасады. Сыртқы саяси жағдай да күрделене түсті. «Жабық есік» саясатының нәтижесінде жапондардың сыртқы әлеммен қатынасының жақсы болып кетуі қиын болды. Ешкіммен араласпайтын мемлекеттермен қарым-қатынас орнату XIX ғасырдың басында басталды.

Алғаш рет Жапония жағалауларына «Леди Вашингтон» 1791 жылы жүзіп барып, 1797 жылы Голландия туының астында «Элиза» Америкалық корабль келгенде Американың қолдауынсыз келді, 1815 жылыдан бастап америка тарапынан қолдау тапты. Жапониямен сауда қарым-қатынасын жасауға және қарулы күштерінің қолдануына мүмкіндік алды. Тек қана Нагасаки портына ғана шетелдіктердің келуіне рұқсат етілді. Алайда олар басқа порттарға кіруге талпыныс жасады. Бірақ нәтижесіз болып, осылай жылдар өте берді.

1791-1849 жылдар аралығында Америка Жапонияға 7 экспедиция жүргізілді. Бірақ олардың бәрі нәтижесіз болды. Сонымен қатар Англия (1791, 1813-1814, 1818, 1837, 1843, 1846, 1849) және Франция (1846) осындай экспедициялары нәтижесіз болды. 1846 жылы Американдық әскери кораблімен Бидлла комондирдің басқаруымен Токио жеріндегі Урагаға кіріп, бакуфуға АҚШ

президенттің бірге сауда байланысын жасауға және Қытаймен қарым-қатынас үшін өзінің ресми хабарын жеткізді. Бірақ жауап әдеттегідей жоқ болды. Жапонияға кіру үшін көптеген сылтау ойлап тапты. Мысалы командир Глинн 1849 жылы корабльдің қатаң ережесі не шыдамай қашып Кюсю аралында тығылып жүрген 15 америкалық матростарды алып кету үшін келген еді. Және де коммандир Глинн Жапониямен сөзбен емес қарумен, күштеп АҚШ-тың айтқанын істеткісі келеді. 1852 жылы бұл мәселені Президент Филмором қарап, сосын Америкалық басқару Жапонияға әскери-теңіз күшін жібереді.

Жапония тек Голландия мен ғана қарым-қатынаста болып келіп, басқа мемлекетке өзінің «жабық есік» сясатындағы жағдайы бірқалыпты болу себебінен және шет мемлекетпен қарым-қатынастан халық арасында іріткі салынады деген қорқыныштан, шет мемлекеттердің жорықтары сәтсіз болып келді. Ал Голландия байырғы заманан сауда серіктесі болып, оның үстінде мемлекетке тек бір ғана порттан кіруге рұқсат берілген. Ал басқа мемлекеттерге мүлдем рұқсат жоқ, әрі ол рұқсатты алу мүмкіндігін бергісі де келмейді.

Қиыр Шығысқа белсенді әрекетін Ресейде атқарып отырды. Олардың тарапынан Кука, Лаперуза, Ванкувера экспедициялары, сол кезде Франция мен Англиямен де кездесіп қалатын сол кезде олар мемлекет атымен емес, сауда компаниялардың атымен шығатын. Саудамен, ресми қатынаста болу үшін 1792 жылы А. Лаксман «св. Екатерина» корабльмен барады. А.Лаксманның негізгі мақсаты ол бір порт болса да Ресеймен сауда байланысын жасауға портты ашуға рұқсат сұрайды. Оған сол елдің заңына және дәстүріне бойғысыну керек болды. Бұл корабльмен бірге Ресейде түрлі жағдайлармен қалып қойған Жапондықтарда өз еліне қайтуға мүмкіндік болды. Лаксман Хокайдо аралына келіп, Нэмура қаласына барғанда, Мацумае князьдігінің кезі еді. Лаксман келіп, солтүстік-шығыс Хокайдоны сипаттап, карта ойлап табады. Жапондықтар Ресейліктердің Жапонияны зерттеуіне қарсы болмады. Бірақ олар сол елді мекендегенде сауда байланысын жасауға тиым салды. Лаксман сегуннан ресми түрдегі рұқсатты тек қана 10 айдан кейін ғана алды. Яғни 1793 жылы, сегунның осы кезде Лаксманға қойған шарты: «Ол жерде сіз тек қана Нагасакиға ғана келе аласыз. Және де бізде христиан діні рұқсат етілмейді. Оның діни заттарды алып келуге болмайды ол кері әсерін береді. Дәл сізге айтылған күні жағаға келсеңіз, сізге жеке куәлік беріледі», - деп айтылады. Ресейге бұл үлкен жетістік еді. Бірақ Жапония бұл лицензиямен тек 1803 жылы ғана пайдалана алатын болды. Оған дейін Ресейдің көңілі Француздармен 1789-1794 жылдар аралығында болып жатқан революцияда еді. Бұл революция 1795 жылы Польшаның бөлнуімен аяқталған. 1796 жылы Екатерина II қайтыс болды. Сондықтан бұл Жапонияға тауарды апару орындалмады. Сонымен Лаксманның миссиясының барлық сәтті нәтижелері, сәтті жауаптары жоққа айнала бастады. Жапониямен байланысты Лаксман арқылы алған лицензияны пайдалана отырып, олар 1803 жылы Америка-Ресейлік сауда компаниясының атынан лицензия сұрайды. Осыдан кейін командирі И.Ф. Крузенштерн оның көмекшісі Ю.Ф. Лисянск олар «Надежда» және «Нева» корабльдерімен Ресейде қалып қойған Жапондықтарды толтырылып Жапонияға барды.

Елшілікті басқарған Ресейлік-Америкалық компанияның меңгерушісі Н.П. Резанов болды. Резановтың елшілігі 1804 жылы Нагасакиға көшіп келді. Жапондықтар ұзақ уақыт бойы Лаксманға берген лицензиясын жоққа шығарады. Оған бірнеше себептер болды. Бірінші, Жапонияның өзінің ішкі саяси-экономикалық жағдайы тұрақты, орнықты болмады. Екінші, Ресеймен қарым-қатынас жасау басқа мемлекеттер менде қарым-қатынас дамып кетеді деп қорықты. Үшіншіден, олар жабық есік саясаты бұзылады деп қорықты, себебі олар оған әлі дайын емес еді. Және тағы бір рет христиан дінінің келуінен де қорқып, орыстардың ұсынысыңтарын қабылдамайды. Орыс императоры өзінің жіберген елшіліктерінің іс-әрекетіне риза болмады. Ал Резанов Петербургқа барар жолда қайтыс болды [1, б.280].

XIX ғасырдың ортасына таман ірі державалар Жапонияға жол салу, елдің ішіне ену жоспарларын жүзеге асыруға кірісті. Сегундармен күрес алпауыт елдердің әлемдік мәселесіне айналды. 1852 жылы АҚШ Жапонияға 12 әскери эскадраны жіберуді шешеді. Оның жетекшісі ретінде теңіз офицері Мэттью Перриді қояды. Американдықтар Мэттью Перриге мынандай талаптар қояды:

1. Жапонияның ашылуы мен сауда байланыс орнату;
2. Жапонияның саяси көзқарасы дұрыс болып, басқа мемлекеттерге де Англия, Франция, Ресей менде саяси байланыста болуына жағдай жасау;

3. Әр түрлі ақпарат жинау керек екендігін, және де басқада қиыр шығыс елдерінен де осы Жапония жайлы мәлімет жинау.

Эдо қаласына жақын қаланың біріне, 1853 жылы шілдеде Перри Урага қаласына келеді. Жапондықтар Нагасакиға ғана рұқсат берсе, ол тек Урага мен Америка президенттінің жолдауын беру керекпін деп жауап қайтарады. Американдықтардың астанаға жақын жерге келуі мемлекет басшылығында да, халықта да қорқыныш ұялады. Бірақ бакуфу Америка әскеріне қарсы тұра алмағандықтан ештеме жасай алмады. Даймелардың көбісі Жапонияның ашылуына келісті. Келіспеуге болмайтында еді, өйткені олар Американың әскеріне қарсы тұра алмады. Даймелар Жапонияның ашылуы кейінгі болашағы үшін де жақсы екенін білді. Соның нәтижесінде Америка жеңіске жетіп, Жапония ашылды. Одан 6 айдан кейін ғана Жапония тарапынан Ресейге портты ашуға келісімін береді.

1853 жылы американдық эскадра адмирал Перридің басшылығымен Жапония жағалауларына келіп, АҚШ-тың бір жақты түрде сауда шартын бекітуді талап етті. 1858 жылы аталынған шарт бекітілді, ол бойынша Жапония АҚШ-тан келетін тауарларға белгіленген мөлшерден тыс (5-тен 35 пайызға дейін) баждар қоя алмайтын және де Жапонияда жүрген американдықтардың аумақтық тиістілік қағидасы (олардың жергілікті соттарға бағынбауы) танылды. Осыдан соң Англиямен, Франциямен, Голландиямен тең емес шарттар бекітілді. Сегунның үкіметі аталған шарттардың барлығына өз келісімін берді. Бөтен елдердің ашық түрдегі шабуылына жапон қоғамының барлық топтары – шаруалар, жұмысшылар, жас буржуазия, самурайлар өз қарсылықтарын білдірді. Феодалдыққа қарсы күрес ұлт-азаттық қозғалыспен ұштасты, бұл қозғалысты император Муцухитоның жақтаушылары басқарды.

Сегун әскердің бас қолбасшысы болып табылды, алайда, императордың жақтастары және княздық-самурайлық топ сегунатты құлатуды және императорды қайта билік басына әкелуді, оның атынан реформалар жүргізуді мақсат етіп қойды. 1867 жылғы қазан айында императорлық топтың басшылары сегун Кэйкадан жоғарғы билікті императорға беруді талап етті. 1868 жылғы қаңтарда сегунның әскері княздық-самурайлық әскермен шайқаста жеңілді. Императордың билігі қайта қалпына келтірілді. Мэйдзи реставрациясы жүзеге асырыла бастады. Ел дамудың буржуазиялық жолына бет бұрды. 1868 жылы цех бойынша бөлініп жұмыс істеу жойылып, халықтың барлығына еркін кәсіп таңдау мен сауда жасау мүмкіндігі берілді. Мемлекет бойынша бірыңғай заңдар енгізіліп, сословиелік артықшылықтар жойылды.

1871 жылы жерді еркін сату-сатып алуға рұқсат етілді. 1872 жылы жерге жеке меншік құқығы бекітіліп, бірыңғай жер салығы енгізілді. Сол жылы Германияның үлгісі бойынша жалпыға бірдей әскери міндеттілік енгізілді, самурайларға әскери қызмет атқаруға артықшылық беретін құқықтар жойылды. Әскер германдық үлгі бойынша, ал флот ағылшындық үлгі бойынша құрылды. Ел аймақтары губернияларға бөлінді, оларды жоғарыдан тағайындалатын губернаторлар басқарды. Құқыққа қайшы халықаралық шарттар күшін жойды. Саяси партиялар құрыла бастады.

1881 жылы либералдық партия, бір жыл өткен соң конституциялық реформалар партиясы құрылды. Бұл кезеңдегі реформалар кешенінің аяқталуы Жапонияның 1889 жылы конституцияны қабылдауымен байланысты болды. Бұл конституцияның қалыптасуы мен жазылуына және бекітілуіне 20 жылдай уақыт кетті. Сол кездегі тағайындалған министр Ито Хиробуми тіл үйреніп, Америка конституциясын оқып, талдай бастайды, бірақ ол конституциядан жапон дәстүріне, менталитетіне ешқандай ұқсастық таппаған соң еуропа елдерінің ата заңдарын зерттеуге кіріседі. Кейін үлгі ретінде Пруссияның және Германияның конституциясынан алынады. Бұл конституциялардан алу үшін де олар оны талдап, құпия кеңес құрып, дәстүрімізге тура келе ме деп көп қарастырылғаны да бізге мәлім.

Қабылданған конституция бойынша император қасиетті және қол сұғылмайтын тұлға ретінде жарияланды, ол министр-президентті (атқарушы биліктің басшысы) және оның ұсынысы бойынша министрлер кабинетін тағайындайтын болды.

Парламент екі палатадан тұрды: пэрлер палатасы және депутаттар палатасы. Пэрлер палатасына титулдарға ие ақсүйектер (мұның алдында еуропалық титулдар енгізілген болатын: князь, виконт, маркиз, барон, граф) және император әулетінің мүшелері сайланатын. Депутаттар палатасы сайлауда жеңген тұлғалардан тұрды. 1890 жылғы заңмен сайлауға қатысу құқығы 25 жасқа толған, әскери міндеттілігі жоқ, кем дегенде 15 иен тікелей салық төлейтін және белгілі бір жерде 1,5 жыл

тұрғылықты өмір сүрген жапон азаматтарына берілді. Екі палата мен Үкіметке де заң шығару құқығы берілді. Заң жобаларын палаталар жекелеген мәжілістерде талқылайтын және көпшілік дауыспен қабылданатын.

1890 жылы мемлекет үшін біртектес соттарды құруға бағытталған заң қабылданды. Округтарда бірінші инстанция бойынша округтық соттар жұмыс жасайтын болды. Округтар губерниялардың құрамына енді, келесі сатыда губерниялық соттар тұрды, одан жоғары жеті апелляциялық сот пен жоғарғы империялық сот жұмыс жасады. Сонымен бір мезетте прокуратураның мәртебесі бекітілді. Оған мынадай өкілеттіктер берілді: алдын-ала тергеу, мемлекеттік айыптау және соттарды қадағалау. Адвокатураға да сотта қорғаушы орган ретінде мәртебе берілді. 1890 жылы қылмыстық іс жүргізу кодексінің жаңа басылымы шықты (бірінші басылымы 1880 жылы шыққан болатын) [2, б.10].

Императордың жанында Құпия кеңес пен императордың сегунмен соғысындағы оны жақтаушы ақсүйектерден тұрған генро жұмыс жасады. Бұл органдардың құрамында әскери ақсүйектердің орны ерекше болды, олар Жапонияны біртіндеп милитаризациялауға күш салды. Бұл мақсаттарда бюджеттен әскерді қаруландыруға және дамытуға көптеген қаржы бөлінді. Оңтүстік-шығыс Азия үшін қуатты әскері және флотының болуы Жапонияның сыртқы саясатының сипатын анықтады.

1872 жылы Жапония Ликей аралдарын басып алды. 1894-1895 жылдары ол Қытайға басып кіріп, Пескадор аралдары мен Тайвань аралын жаулап алды. 1910 жылы Кореяны басып алды. Жапонияның жаңа жолды таңдағанын – елдің жаңартылуын, қоғамдық өмірдің, соның ішінде діни сананың да өзгертілуін білдірді. Алайда алған мақсаттарға жету үшін жаңа өкімет органдарына елдің тарихи қалыптасқан ұлттық ерекшелігімен және мәдениеттің өзіндік бітім-болмысымен санасуға тура келді. Бұл бағыттағы оңтайлы жол “вакон есай – “жапон рухы және еуропалық білім” қағидаты болып көрінді [3, б.21].

Жапон қоғамындағы дәстүр мен вестернизацияның үйлесім табуы мәселесі де өзекті. Жапонияға вестернизация Мэйдзи кезеңінде (1868-1912) мемлекеттің ашық есік саясатын жүргізуінен басталады. Белгілі Жапон элеуметтанушысы Цуруми Кадзуко атап көрсеткендей, батыс елдеріне отыз жылдай уақыт керек болған мәселелерде Жапонияға он жыл ғана қажет болған. Жапонияның үнемі басқа елдерден жақсы жақтарын сіңіру немесе үйрену қабілетінің болуымен қамтамасыз етіледі. Жапон халқының тез бейімделгіш қасиеті, сонымен қатар дәстүрлік дамуында, басқа елдердің құндылықтарын игеріп, өздерінің ұлттық құндылықтарының бір бөлшегіне айналдыруы Күн шығыс елінің қазіргі кезеңге дейінгі даму тұрақтылығының негізі болып отыр.

Жапонияда батыстану кең көлемде дамыса да Жапон идеологиясы әлі күнге дейін сақталынып келуде. Жапон мемлекеті даму үрдісіне жету үшін батыстық вестернизациялық ықпалдың пайдалы жақтарын пайдаланып, дәстүрлі болмысын әлі күнге дейін сақтап дамытып келуде. Жапон қоғамында дәстүр мен жаңашылдықты үйлесім табуы жапон мемлекетін тұрақты даму жолына шығарды. Вестернизацияның қысымы жапон қоғамында қаншалықты күшті болғанымен де, жапондық ұлттық құндылықтар мәңгілік, ұлт психологиясына сіңісіп кеткен.

XIX ғасырда тарихшылар индустриалды немесе машиналық даму деп атайтын өркениет дамуының ерекше кезеңі басталады. Бұл дегеніміз өндіріске машиналардың көптеп енуі ғана емес, сонымен қатар қол еңбек күшін ығыстыруды білдіреді. Өркениеттің мұндай даму жолында индустриалдық даму шектелмей, ғылыми даму арқылы жанданып отыру маңызды болып табылады.

Модернизация концепцияларының әсерінің күшеюін кейбір ғалымдар екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі кезеңге жатқызады. Алғы шарттарының бірі экономикалық, саяси бәсекелестікті қамтамасыз ету үшін. Рыноктық экономикасының енуі, экономикалық дамуды қамтамасыз ету, жоғары технологиялардың дамуы, білім деңгейінің көтерілуі, тұрмыста демократиялық принциптердің құрылуы және тағы басқа құндылықтар модернизациялық концепциялардың дамуының алғы шарттарына айналды.

Жапония АҚШ-тың экономикалық дамуын негізге алып, дәстүршілдік қоғамнан индустриалды қоғамға айналдыру мақсатын алдына қойды. Қазіргі таңда саясатта модернизацияның бірнеше теориялары қалыптасқан. Осы теориялардың ортақ қарастырып отырған мәселесі қоғам және мемлекет дамуының универсалды құндылықтарын анықтау.

Модернизацияны құрайтын элементтер: қазіргі даму үрдісіне сай ұлттық тәуелсіз мемлекет құру, ұлттық қоғамдық құрылымның әлсіз болуы, барлық құқықтарға ие азаматтар санының өсуі,

элеуметтік топтардың саяси өмірге араласуы, нарықтық экономика. Ғылым және техникалық прогресс әлемді шарықтау жолына және барлық элеуметтік мәселелерді шешу жолына шығарады. Жаңа кезең адам тарихында капитализмнің пайда болуынан бастау алады, модернизм мазмұны осы формация құндылығының дүние жүзіне таралуымен ұштасады.

Міне Жапонияның жаңашылдық пен дәстүршілдікті бірге алып жүруі оңайға соқпағанын көреміз. «Жабық есік» саястынан «ашық есік» саясатына келуі, оған басқа мемлекеттерге ашылуына дайын еместігіне қарамастан ол белгілі бір тарихи кезеңдерден өтті. Тең емес келісім шарттарды басынан өткізді. Ол кезде жаңашылдыққа бар күшін салуына да бірнеше себептер болды. Ол басқа әлемдік державаларды көріп, өзінің артта қалғанын байқады. Оған жаңашылдық өте қажет болды. Оған тілдерді үйреніп, алда айтып кеткендей мейдзи реставрациясы басты алдағы мақсат болып қойылды. Одан кейін де жалғасын тапты.

Жапония АҚШ, Ресей секілді әлемдік державаға айналғысы келді. Екінші дүние жүзілік соғысқа дейін Қытай, Ресей жерлерін жаулап алу арқылы, үлкен державалармен соғыста жеңіске жету арқылы Жапония державаға айналған еді. Ал екінші дүниежүзілік соғыста ол өзінің жеңілісінен кейін, білім, ғылымға бар күшін салып, техника, машина жасауда әлемді өзіне қаратуды мақсат етіп қойды. Сонымен қатар ол дәстүршілдігінде ұмытпады. Ашық есік саясатынан бастап, қазіргі күнге дейін олар әлі өз дәстүрін ұмытпады, мысалы оларда жылына 15 шақты ұлттық мейрамдар болып отырады. Бір мейрамында алты жастан асқан жеткіншектеріне ұлттық киім кигізіп будда, синто храмдарына апарды.

Басқа бір мейрамында барлық жапондықтар ұлттық киімдерін киіп шеруге шығады. Бұл киімдерде Жапонияның сегун, дайме, император тарихи кезеңдеріне сәйкес ерекшеліктер де көрініс табады. Бұл үрдістердің мақсаты ел жастарының өз тарихын білуі, ұлттық дәстүрдің қалай қалыптасқанын білу болып табылады. Жапонияның Токио, Осака секілді нағыз тарихтағы Жапонияда жүргендей сезінетін Киото, Нара, Кобэ деген қалалары бар. Бұл қалалардан әлі күнге дейін Хэйан, Нара дәуіріндегі храмдар, мүсіндерді көре аламыз.

Жапонияның дәстүрлерінің әлі күнге дейін сақталып келе жатқанының тағы бір сыры, жапондықтар өз дәстүрін жоғары дәрежеде жарнамалай алады. Оларда жылдың әр мезгілінде мейрамдарға бөліп, шай рәсімін, сакураны тамашалау, кимоно кию деген секілді шаралар ұйымдастырылып отырады. Мектептерінде ұлттық спорт түрлерін үйретеді. Кезінде сегундар самурайларды жойып, әскер жинар алдында да император қылышты қолына алып: «біз жаңашылдыққа бет алсақта, біз өзіміздің қайдан шыққанымызды ұмытпайық, ол біздің үлкен құрметке ие тарихымыз, біз самурайларға басымызды иіп құрметтеуге тиіспіз» деп айтқаны бар екен.

Жапондықтар кез-келген сырт мемлекеттен келген нәрсені саралап, ол жапондықтардың дәстүріне сәйкес келе ме екенін тексеріп барып қабылдайды. Олар жаңашылдықты қабылдай отырып, өз әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін өте көркем түрде, жоғары бағалайды. Бұдан жаңғырудың ұлттық үлгісін іске асырудың нәтижесінде жапон дәстүрі сақталуымен бірге, біршама даму да тапқанын, атап көрсетсек, элеуметтік бірлік пен тұтастыққа, өзара келісімге септігін тигізетін құндылықтар, салт-дәстүрлер мен институттар саналы түрде сақталынғанын көріп отырмыз. Мысалы бұл ретте идеал ретінде басында әкесі отырған, мықты бірлігі бар жапон жанұясы алынды. Осы тұрғыдан да әдетте баспасөзде, ғылыми ортада бизнес жүргізу мен экономиканы дамытуда дәстүрлі құндылықтарды да ұштастыра білген жапон мәдениеті туралы көп айтылады. Дегенмен де, күншығыс елінің саяси экономиясының мәдени кең мәтінін зерттеуші батыстық ғалымдар мынадай қарама-қайшылықты жайттарды да көрсетеді.

Жапония да басқа индустриалды ұлттарға ұқсас. Аға буын келешекке өткеннен айырылып қаламыз ба деген қауіппен қараса, жастардың өз ұлтының жүріп өткен соқпақтары туралы түсініктері таяз. Соған қарамастан олар өздері құрып жатқан жүйені нағыз жапондық жүйе деп санайды. Бұл мысалды жапон ұлтымен ғана шектей алмаймыз, себебі, осы жайт тарихтың әртүрлі кезеңдерінде де болған, ал бүгінгідей жаһандану дәуірінде қарам-қайшылықты сипатының ерекше көрінуінің де өзіндік қисыны сәйкес келіп тұр.

ЭДЕБИЕТ

- [1] Жуков А.Е. История Японии. 1868–1998: в 2 т. – М., 1999. – Т. 2. – С. 280.
[2] Тадагава С. Конституция Японии 1889 г. и «модернизация» страны // Правоведение. – 2002. – № 4 (243). – С. 193-199.
[3] Бунин В.Н. Японо-американский союз безопасности. – М., 2000. – С. 97.

REFERENCES

- [1] Zhukov A.E. History Of Japan. 1868–1998: in 2 v. M., 1999. V. 2. p. 280.
[2] Tadagava S. Constitution of Japan 1889 and «modernization» of the country. Pravovedenie. 2002. N 4 (243). P. 193-199.
[3] Bunin V.N. The Japanese-American Security Alliance. M., 2000. S. 97.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ ЯПОНИИ (1797–1912 гг.)**А. Ж. Батенова**

Институт востоковедения им. Р. Б. Сулейменова КН МОН РК, Алматы, Казахстан

Ключевые слова: Мейдзи реставрация, вестернизация, модернизация, сегун.

Аннотация. В статье рассматривается «открытие Японии», вестернизация и процесс модернизации в период Мейдзи. Период с 1797 по 1900 г. оказался переломным моментом в судьбе японцев. В статье анализируется история и японская модернизация. Данная статья обращает внимание на проблемный аспект исследования вопросов в исторических событиях в мировой востоковедческой науке.

Поступила 12.01.2015г.

МАЗМҰНЫ

ТАРИХТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

<i>Әбсаттар қажы Дербісәлі. Марокко мен Испаниядағы жәдігерліктеріміз.....</i>	5
<i>Камалов А.К. Советтік Азияға миссия: АҚШ-тың вице-президенті Генри Уоллестін Сібірде, Өзбекістанда және Қазақстанда (1944 ж.).....</i>	17
<i>Кәрімова Р.О. Шығыс Түркістанда маталарды өндіру: дәстүр сабақтастығы.....</i>	22
<i>Сүгірәлинов М.М. Ауғаныстан Хазарейлері.....</i>	28

ШЫҒЫС ДЕРЕКТАНУ

<i>Сағындықова Н.Ж. Ахмед Йүгнеки (Югнеки).....</i>	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж. Көне заманның шығармашылық демі.....</i>	47
<i>Батырхан Б.Ш., Тоқтарбекова Л.Н. Фирдаусидің «шаһнама» дастанындағы даналық ойлар.....</i>	56
<i>Ошан Ж. Көне тарихи жәдігерден қалған жалғыз парак.....</i>	60
<i>Қамбарбекова Ф.Ә. «Иншай Тахир Вахид» – Қазақстан және Орталық Азия тарихын зерттеудегі дереккөз ретінде.....</i>	67
<i>Молотова Э.М. Бурхан Киличе ад-дин туралы тарихи шығармалардан ақпарлар.....</i>	76
<i>Каримова З.К. XVIII ғасырдағы қазақ-жоңғар байланыстары Молла Абд әл-Әлімдің «Ислам-наме» дереккөзінде.....</i>	79

ТІЛ БІЛІМІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ

<i>Молотова Г.М. Уйғыр фольклорына үнді-араб-иран-түрік қарым-қатынасы.....</i>	85
<i>Юсупов Р. XX ғасырдың басындағы Шығыс Түркістандың әдеби жағдайы.....</i>	90
<i>Дюсенов Б.Д. ««Китаб ад-Дурра...» сөздігіндегі адамға қатысты сөздердің этнолингвистикалық сипаты».....</i>	94
<i>Масимова Х.В. Жазба ескерткіштердегі етістіктің Рай және Егіс, Жақ-сан категориялары.....</i>	99
<i>Баратова Ш.Б. Қазіргі қазақ және ұйғыр поэзиясында қара өлең ұйқасы және шалыс ұйқастың даму ерекшеліктері.....</i>	106

ҚАЗІРГІ ШЫҒЫСТАНУ ОЙЫ

<i>Джалилов З.Г. Хариджизм: радикалды исламның генезистік тарих дамуында.....</i>	111
<i>Мансурова А.С. Діни толеранттылық және діни диалог ара шарттар глобалдық нақтылықта.....</i>	117
<i>Байдаров Е.Ұ. Қазақстан қоғамының этноәлеуметтік және этноконфессионалды тұрғысындағы өзбек этникалық тобының орны.....</i>	123
<i>Дүйсен Ф.М. Орталық Азия және Үндістанның туризм мен рекреация саласындағы ынтымақтастығының болашағы: жағдайлары және ресурстары.....</i>	135
<i>Шаймарданова Н.Ж. Келіспеушілік пен қарама-қайшылық контекстіндегі жапон-корей қарым-қатынастарының тарихы.....</i>	142
<i>Руденко Е.И. Жаһандық оңтүстік азиялық шетжұрт: қалыптастыруы, сыныптамасы, маңыздылығы.....</i>	147
<i>Хаджиева Г.У. Дамушы мемлекеттердің әлеуметтік-экономикалық жаңаруын зерттеудің теориялық аспектілері.....</i>	155
<i>Мадалиева Ж.К. Мифология мәдениеттің тарихи серпінділігінде.....</i>	162

ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІ

<i>Муратбекова А.М. Қытай–Үндістан қарым-қатынастарындағы территориялық шиеленістер.....</i>	169
<i>Қоңырбай Ә.Р. Жаңа Жібек Жолының қалыптасуы: экономикалық потенциал мен Қазақстан үшін перспективалар.....</i>	176
<i>Бәтенова А.Ж. Саяси жаңару саясаты жүргізілген Жапония (1797–1900 жж.).....</i>	186
<i>Мукатова Ә. Сәйкестік зерттеу тұжырымдамасына шыққан көзқарас: тарихнама аспекті.....</i>	192
<i>Әубәкір А. Көне түрік ғұрыптық кешендері этносемантикасының кейбір қырлары.....</i>	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Көкенова А.Т., Әбілкасым А.Б. Инновациялық іс-әрекетті мемлекеттік қолдау – ғаламдастыру жағдайында ұлттық экономиканың тиімділігін арттыру факторы ретінде.....</i>	203
<i>Әбіқаева М. Қазақстан Республикасында энергетика келешегінің дамуы мен қуат үнемдеу әлеуеті.....</i>	207
<i>Алауханов Е.О. Отандық қылмысты зерттеулерінің дамыту жолдары. Жетістіктері және мәселелері.....</i>	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т. «Білім беру сапасы»: негізгі тәсілдер және түсіндірмелер.....</i>	215
<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө. Дүниетаным қалыптасуындағы дұрыс ойлаудың орны мен мәні жайлы.....</i>	220
<i>Досжан Р.К. Абай Құнанбаев шығармашылығындағы жастарды тәрбиелеудегі білім және еңбек идеясы.....</i>	227

<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.Қ., Есмағұлова Н.Д.</i> Ықпалдасу шарттарындағы Қазақстан мен	
Польшаның әлеуметтік-экономикалық мәселелері.....	231
<i>Жанақова Н.Т.</i> Тың игеру науқаны және қазақ тілінің тағдыры.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Қазақстан Республикасындағы психологиялық қызметтің ролі.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Шығыр қондырғысы және оның қолданыс аясы.....	247
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Әлеуметтік қорғау модельдерінің дамуындағы негізгі тенденциялар.....	255
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Ағылшын тілі пәнін өту барысындағы жобалап оқыту әдісін қолданудың өзектілігі.....	260
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Исаева Н.</i> Қыш өңдеу шебері Абай Рысбековтың этнодизайндық шығармашылығы.....	263
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытов пьесаларындағы әлеуметтік қайшылық шындығы.....	266
<i>Шамахова А.</i> Өмір шындығын бейнелеудегі көркемдік уақыт пен көркемдік қиял	
(Шыңғыс Айтматовтың «Жан пίδα» романы бойынша).....	274
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Инновациялық әлеуметті бағалаудың әдістемелік негіздері.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамұратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Төреқұлова Д.М., Жұманова Б.К.</i> Халықтың келейлік деңгейін қысқарту үшін бюджеттен бөлінген қаражатты жоспарлау мен игеру.....	286
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Дәулет Г.</i> Зергер Қалмырза Тасовтың этнодизайндық шығармашылығындағы ұлттық дәстүрдің жалғастығы.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытовтың драматургиясы: классикалық дәстүр және суреткерлік дүниетаным сипаты.....	300
<i>Шамахова А.</i> Роман арқауындағы тарихи кезең шындығы (Шыңғыс Айтматовтың «Ғасырдан да ұзақ күн» романы бойынша).....	305
<i>Смағұлова Г.Н.</i> Құндылықтар әлеміндегі «сұлулық» концептісі.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Мәңгілік ел идеясы – Қазақстандық патриотизмнің түпқазығы.....	317
<i>Шойбекова Ғ.Б.</i> Дыбыстар сәйкестігінің лексикалық құрамды толықтырудағы ролі.....	321
<i>Қабдылқызы А., Бұғыбаева Ж.</i> Туынды топонимдердің нөлдік жұрнақ арқылы жасалуы.....	325

СОДЕРЖАНИЕ

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ

<i>Дербисали А.Б.</i> Наши реликвии из Марокко и Испании.....	5
<i>Камалов А.К.</i> Миссия в Советскую Азию: вице-президент США Генри Уоллес в Сибири, Узбекистане и Казахстане (1944 г.).....	17
<i>Каримова Р.У.</i> Производство тканей в Восточном Туркестане: преемственность традиций.....	22
<i>Сугралинов М.М.</i> Хазарейцы Афганистана.....	28

ВОСТОЧНЫЕ ИСТОЧНИКИ И ИСТОРИОГРАФИЯ

<i>Сагандыкова Н.Ж.</i> Ахмед Йугнеки (Югнеки).....	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж.</i> Творческое дыхание далеких эпох.....	47
<i>Батырхан Б.Ш., Токтарбекова Л.Н.</i> Мудрые изречения Фирдоуси в поэме «Шахнаме».....	56
<i>Ошан Ж.</i> О сохранившемся древнеисторическом документе.....	60
<i>Камбарбекова Г.А.</i> «Иншай Тахир Вахид» – как источник по истории Казахстана и Центральной Азии.....	67
<i>Молотова Э.М.</i> Сведения из исторических сочинений о Бурхан ад-дин Киличе.....	76
<i>Каримова З.К.</i> Казахско-джунгарские взаимоотношения в XVIII веке в историческом сочинении «Ислам-наме» Моллы Абд аль-Алма.....	79

ЯЗЫКОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Молотова Г.М.</i> Индо-арабо-иранское влияние на уйгурский фольклор.....	85
<i>Юсупов Р.К.</i> Литературная среда Восточного Туркестана начала XX века.....	90
<i>Дюсенов Б.Д.</i> Этнолингвистическая характеристика терминов о человеке в словаре «Китаб ад-Дурра...».....	94
<i>Масимова Х.В.</i> Категория залога, времени и степени в письменных памятниках.....	99
<i>Баратова Ш.Б.</i> Особенности развития рифмы в современной казахской и уйгурской поэзии.....	106

СОВРЕМЕННАЯ ВОСТОКОВЕДНАЯ МЫСЛЬ

<i>Джалилов З.Г.</i> Хариджизм: к истории генезиса и развития радикального исламизма.....	111
<i>Мансурова А.С.</i> Религиозная толерантность и религиозный диалог в условиях глоболизирующей реальности.....	117
<i>Байдаров Е.У.</i> Роль узбекской этнической группы в этносоциальном и этноконфессиональном разрезе казахстанского общества.....	126
<i>Дуйсен Г.М.</i> Перспективы сотрудничества в индустрии туризма и рекреации Центральной Азии и Индии: условия и ресурсы.....	135
<i>Шаймарданова Н.Ж.</i> Ретроспектива японо-корейских отношений в контексте существующих разногласий и противоречий.....	142
<i>Руденко Е.И.</i> Глобальная южно-азиатская диаспора: формирование, классификация, значение.....	147
<i>Хаджиева Г.У.</i> Теоретические аспекты исследования социально-экономической модернизации развивающихся стран.....	155
<i>Мадалиева Ж.К.</i> Мифология в исторической динамике культуры.....	162

ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

<i>Муратбекова А.М.</i> Территориальный спор в китайско-индийских отношениях.....	169
<i>Конырбай А.Р.</i> Формирование Нового Шелкового Пути: экономический потенциал и перспективы для Казахстана.....	176
<i>Батенова А.Ж.</i> Политическая модернизация Японии (1797–1912 гг.).....	186
<i>Мукатова А.М.</i> Примордиалистский подход в изучении концепта идентичности: историографический аспект.....	192
<i>Аубакир А.</i> Некоторые аспекты этносемантики в древнетюркской традиции.....	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Кокенова А.Т., Абилкасым А.Б.</i> Государственная поддержка инновационной деятельности как фактор роста эффективности национальной экономики в условиях глобализации.....	203
<i>Абикаева М.</i> Перспективы развития энергетики и потенциал энергосбережения в Республике Казахстан.....	207
<i>Алауханов Е.О.</i> Пути развития отечественной криминологии. Достижения и проблемы.....	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т.</i> «Качество образования»: основные подходы и трактовки.....	215
<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.</i> О месте и роли здравого смысла в становлении мировоззрения.....	220
<i>Досжан Р.К.</i> Идеи знания и труда в творчестве Абая Кунанбаева в воспитании молодежи.....	227
<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.К., Есмагулова Н.Д.</i> Социально-экономические проблемы Казахстана и Польши в условиях интеграции.....	231

<i>Жанакова Н.Т.</i> Освоение целины и судьба казахского языка.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Роль психологической службы в Республике Казахстан.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Чигирь – водоподъемное устройство и его объект использования.....	247
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Основные направления развития моделей социальной защиты.....	254
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Актуальность использования проектных методов обучения на уроках английского языка.....	260
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Исаева Н.</i> Этнодизайнерское творчество мастера по керамике Абая Рысбекова.....	163
<i>Тебегенов Т.С.</i> Социальные противоречия в пьесах Жусипбека Аймауытова.....	266
<i>Шамахова А.</i> Жизненная правда на примерах красочного изображения времени и фантазий (по роману Чингиза Айтматова «Плаха»).....	274
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Методические основы оценки инновационного потенциала.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамуратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Турекулова Д.М., Жуманова Б.К.</i> Планирование и освоение бюджетных средств, выделенных на сокращение уровня бедности населения.....	286
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Даулет Г.</i> Приемственность национальных традиций в этнодизайнерском творчестве ювелира Калмырзы Тасова.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Драматургия Жусипбека Аймауытова: классические традиции и художественное мировоззрение.....	300
<i>Шамахова А.</i> Историческая правда в сюжете романа (по роману Чингиза Айтматова «И дольше века длится день»).....	305
<i>Смагулова Г.Н.</i> Особенности фразеологической репрезентации концепта «красота» в казахском языке.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Идея Мәңгілік ел – как основа казахстанского патриотизма.....	317
<i>Шойбекова Г.Б.</i> Роль чередования звуков в пополнении лексического состава.....	321
<i>Кабдылқызы А., Бугыбаева Ж.</i> Образование производных топонимов с помощью нулевого аффикса.....	325

CONTENTS

TOPICAL ISSUES OF HISTORY

<i>Derbisali Abdsattar</i> . Our relics from Morocco and Spain.....	5
<i>Kamalov A.K.</i> Mission to the Soviet Asia: the Vice President of the United States Henry Wallace in Siberia, Uzbekistan and Kazakhstan (1944).....	17
<i>Karimova Risalat</i> . Production of fabrics in the East Turkestan: the continuity of traditions.....	22
<i>Sugralinov Marlen</i> . Hazaras of Afghanistan.....	28

EAST SOURCE STUDY

<i>Sagandykova Nagima</i> . Ahmed Yugneki (Yugneki).....	38
<i>Tokhtabayeva Shayzada</i> . Creative breath of far eras.....	47
<i>Batyrkhan B.Sh., Toktarbekova Laura</i> . The Wise Sayings of Firdausi in «Shahname» Poem.....	56
<i>Oshan Zhanimkhan</i> . About the remained drevneistoricheskyy document.....	60
<i>Kambarbekova Gallia</i> . «Insha Tahir Waheed» – as a source on the history of Kazakhstan and Central Asia.....	67
<i>Molotova Elvira</i> . Data from historical compositions about Burkhan a hell dynes Kilich.....	76
<i>Karimova Zulfiyam</i> . Kazakh джунгарские relationship in the XVIII century in historical composition of "Islam-name" Malls Abd al-Alma.....	79

LINGUISTICS AND LITERARY CRITICISM

<i>Molotova Gulbahrem</i> . Indo-Arab-Iranian influence on the Uigur folklore.....	85
<i>Yusupov Rakhimzhan</i> . Literary environment of Eastern Turkistan in the beginning of the XX century.....	90
<i>Dyusenov Bagdat</i> . Etnolingvisticheskaya the characteristic of terms about the person in the dictionary "Kitab ad-Durra...".....	94
<i>Masimova Halminam</i> . Category of mortgage, to time and degree in writing monuments.....	99
<i>Baratova Shairyam</i> . Features of development of a rhyme in modern Kazakh and Uigur poetry.....	106

THE MODERN EAST THOUGHT

<i>Jalilov Zaur</i> . Haridzhizm: the history of genesis and development of radical islamizm.....	111
<i>Mansurova Asseli</i> . Religious tolerance and religious dialogue in the conditions of the globalizing reality.....	117
<i>Baydarov Erkin</i> . The role of the Uzbek ethnic group in the ethno-social and ethno-confessional context of Kazakhstan's society.....	123
<i>Duisen M. Galymzhan</i> . Prospects for Cooperation in the Travel and Tourism Industry of Central Asia and India: Conditions and Resources.....	135
<i>Shaimardanova Nazigul</i> . Retrospective of Japanese-Korean Relations in the Context of Differences and Contradictions.....	142
<i>Yelena I. Rudenko</i> . Worldwide South Asian Diaspora: Emergence, Classification, Significance.....	147
<i>Khadzhiyeva Gulzhahan</i> . Theoretical aspects of research on socio-economic modernization of developing countries.....	155
<i>Madaliyeva Zhanyl</i> . Mythology in historical dynamics of culture.....	162

YOUNG SCHOLARS RESEARCHES

<i>Muratbekova Albina</i> . Territorial disputes in the China-India relations.....	169
<i>Adilet R. Konirbay</i> . The formation of New Silk Road: economic potential and perspectives for Kazakhstan.....	176
<i>Batenova Alua</i> . Political modernization of Japan (1797–1912).....	186
<i>Mukatova Aliya</i> . Primordial approach to the study of the concept of identity: historiographical aspect.....	192
<i>Armand Aubaquir</i> . Some aspects of ethnosemantics in drevnetyurksky tradition.....	196

* * *

<i>Saparbaev B.A., Kokenova A.T., Abilkasym A.B.</i> State support of innovative activity – as factor of growth of efficiency of national economy in the conditions of globalization.....	203
<i>Abikayeva M.</i> Prospects of development of energy and potential of energy-savings in Republic of Kazakhstan.....	207
<i>Alaukhanov E.O.</i> The way of development of criminology. Achievements and challenges.....	211
<i>Almurzayeva B.K., Kubiyeva V.A., Salish S., Sagiyeva A.T.</i> «Quality of education»: basic approaches and interpretations.....	215
<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U.</i> About the place and role of the common sense in the formation of outlook.....	220
<i>Doszhan R.K.</i> The ideas of knowledge and work for youth education in the oeuvre of Abay Kunanbaev.....	227
<i>Yegemberdieva S.M., Abdramanova G.K., Yesmagulova N.D.</i> Social and economic problems of Kazakhstan and Poland in integration conditions.....	231
<i>Zhanakova N.T.</i> Mastering of virgin soil and fate of Kazakh.....	238

<i>Baybekova M.M., Anarbayev Z.Z.</i> A role of psychological service in the Republic of Kazakhstan.....	243
<i>Kartayeva T.Ye.</i> Chyhir – water-lifting device and its use of the object.....	247
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Main directions of development of models of social protection.....	254
<i>Nakhypbekova E.</i> Relevance of using project methods at the English lessons.....	260
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Isaeva N.</i> Ethnodesigner art of ceramic master Abai Rysbekov.....	263
<i>Tebergenov T.S.</i> Social contradictions in the plays of Zhusipbek Aymaulytov.....	266
<i>Shamakhova A.</i> A true example of colorful images and fantasies (based on the novel of Chingiz Aitmatov "Block").....	274
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Methodical bases of the assessment of innovative potential.....	279
<i>Tastanbekova K.N., Shamuratova N.B., Babazhanova Zh.A., Turekulova D.M., Zhumanova B.K.</i> Planning and mastering of budgetary funds allocated on reduction of poverty level of the population.....	286
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Daulet G.</i> Succession of national traditions in the ethnodesign art of jeweler Kalmyrza Tasov.....	295
<i>Tebergenov T.S.</i> Dramaturgy of Zhusipbek Fymaulytov: classic traditions and artistic outlook.....	300
<i>Shamakhova A.</i> Historical truth in the plot of the novel (based on the novel by Chingiz Aitmatov "Day lasts more than a hundred").....	305
<i>Smagulova G.N.</i> Features frazeologičeskoj representation of the concept of "beauty" in Kazakh language.....	311
<i>Auelgazina T.K.</i> the idea of the eternal people - as the basis of the Kazakhstan patriotism.....	317
<i>Shoibekova G.</i> The role of changing voices in enlarge of lexical composition.....	321
<i>Kabdylkzy A., Bugybaikyzy Zh.</i> The formation of derivative toponyms by using zero affixation.....	325

**PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE
IN THE JOURNALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

social-human.kz

Редактор *М. С. Ахметова*

Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 04.02.2015.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.

21 п.л. Тираж 2000. Заказ 1.